

о. Мирон Бендик, ректор

Заснування нових митрополій є історичною подією, повний сенс якої ще проявиться в майбутньому. Крім самої події, великою є вага змісту установчого документу. Зокрема, глибоко самобутнім є погляд на минуле Церкви, сягання до історичних джерел християнства в Україні. Читаючи історичний екскурс, поневолі порівнюєш його з усталеними стереотипами. І тоді з'являється розуміння, що УГКЦ не мусить підлаштовуватися під ці стереотипи, а має право на власний погляд, щоб, парафразуючи II Ватиканський Собор, «докладніше виявити своїм вірним і цілому світові свою природу і свою загальну місію» (ДКЦ 1).

Погляд Декрету в минуле будеється на двох засадах – тяглості і справедливості. Засада тяглості або спадкоємства означає, що УГКЦ усвідомлює себе в неперервному й органічному зв'язку з київським християнством, основоположні ідеї якого й досі озвучує. Засада справедливості означає, що УГКЦ по праву окреслює свою церковну, культурну і національну спадщину в Україні, яка водночас є скарбом усього народу. Наявність понадтисячолітньої спадщини накладає на її носія певні права і обов'язки, які згадуються в настановах II Ватиканського Собору: «Східні Церкви мають право і обов'язок рядитися своїм окремим правопорядком. Вони повинні щораз то більше зростати в знанні цих справ та набувати більшої досконалості в їх уживанні» (ДСЦ 5.6). Для такої древньої Церкви, як УГКЦ, минуле є точкою відліку її сучасної помісності: «Помісність нашої Церкви – то її єдність із минулим» (Лист патр. Йосипа Сліпого до парохії свв. Володимира і Ольги в Чикаго, 27.09.1978).

Отож, ідучи в минуле, коріння УГКЦ Декрет вбачає у «первопрестольному граді Києві». Це означає, що УГКЦ джерельно має киевоцентричний характер і вважає себе приналежною до київського християнства. Які саме цінності київського християнства УГКЦ плекає і зберігає? Одна з найважливіших – це повне сопричастя з апостольським престолом Петра. І справа не лише в загальновідомому факті, що Володимирове Хрещення відбулося ще до розколу між Римською і Царгородською Церквами 1054 року. Київське християнство не почалося, а увінчалось 988 роком, коли князь Володимир визнав доконаним фактом християнізацію тогочасного суспільства. Символічною і знаковою для київського християнства була постать св. Климента, папи Римського, котрий у II столітті став мучеником Кримської землі. Його подвиг і водночас апостольську харизму так оспівав у XI столітті митрополит Київський Іларіон: «Мучеників похвала, святителів прикраса і непохитна основа Церкви, котру ворота пекла не подолають» (Іларіон. Слово на оновлення Десятинної церкви). Наш митрополит щодо Петрового служіння тримався Святих Отців. Наприклад, св. Теодор Студит навчає так: «На богообраний камінь (Петра) віддавна і від початків нападають ворота пекла, але ніколи не могли і не можуть подолати його, за обітницею Правдивого» (Послання 123 до ісповідників). Мощами папи Климента в наступному, XII столітті поставлявся на служіння Київський митрополит Клим Смолятич. Київський же митрополит Ісидор був одним із найактивніших творців єдності між Церквами Сходу і Заходу на Флорентійському Соборі 1439 року. Цей Собор у Декреті називається Вселенським, подібно як називали Флорентійський Собор у XV- XVI століттях київські митрополити Мисаїл (1476) і Йосип (1500). Флорентійська традиція сопричастя Церков жила в Київській Церкві і знайшла своє урочисте вираження в Берестейському Соборі 1596 року. На цьому Соборі ніхто нікуди не переходив – ні православні в Католицьку Церкву, ані католики в Православну. Як коментує Декрет про створення нових митрополій, у Бересті був підтверджений акт поєднання Флорентійського Собору. Глава Київської Церкви, митрополит Києво-Галицький і всієї Руси Михайло Рогоза служив Церкві і до, і після Берестейського Собору. Тяглість київських митрополитів продовжилась після його смерті і триває й досі. Римська Церква визнала за Главою Київської Церкви права, рівні патріаршим, за винятком титулу. Незабаром після Берестя Унійну Києво-Галицьку Церкву чекали великі випробування. Попри гоніння і репресії XVIII – XX століть, тяглість очолення Київської Церкви, як і тяглість єдиної киево-галицької традиції у свідомості вірних, ніколи не була перервана. Навпаки. Після відновлення древньої Галицької митрополії 1807 року Римська Церква визнала за галицькими митрополитами ті ж самі права, що й за митрополитами київськими. Після 1839 року митрополити галицькі стали водночас місцєблюстителами митрополитів київських, а 1963 року Римська Церква визнала за киево-галицькими митрополитами на підставі їхніх древніх прав статус верховних архієпископів, тобто офіційно прирівняла до патріархів. Таким чином, від древніх часів і понині в УГКЦ збереглися фундаментальні елементи киево-галицької традиції і була запевнена їхня понадтисячолітня тяглість.

Разом з тим, тій Церкві упродовж століть було завдано великої несправедливості й кривди. Києво-галицьких митрополитів силою вигнано з їхнього осідку, спочатку в Києві (XVII ст.), а відтак у Львові (XX ст.), у Церкві було силоміць відібрано храми, лаври, монастирі, школи, шпиталі і т.п.. Церкву позбавили доброго імені, змальовуючи її в «образі ворога». Ще й досі упереджені люди кривдять її, безпідставно звинувачуючи в посібництві фашизмові, українському націоналізмі і водночас у прислужництві польському шовінізмові. Люди начебто церковні приписують УГКЦ взаємовиключні риси, з одного боку проголошуючи її частиною Латинської (Католицької) Церкви, а з другого перешкодою в поєднанні Церков Заходу і Сходу. Тому важливо крок за кроком відновити щодо УГКЦ історичну справедливість, очистити пам'ять про минуле й утвердити об'єктивне ставлення до Церкви українського народу, якою УГКЦ була упродовж століть і такою ж залишається сьогодні.

Започаткувала відновлення справедливості сама УГКЦ. При першій же нагоді мільйони її вірних, що проживають на теренах Галицької митрополії, в 90-ті роки XX століття недвозначно окреслили свою киево-галицьку ідентичність, століттями бережену УГКЦцерквою. Греко-католики виявилися також найпалкішими прихильниками українських цінностей. Наступним кроком по відновленні справедливості стало повернення до Києва осідку Глави УГКЦ 2005 року. У дар «первопрестольному граду Києву» блаженніший Любомир привіз Послання «Один Божий Народ на київських горах», яке має екуменічний характер, водночас накреслюючи шлях до досягнення єдиної помісної Київської Церкви. Цього ж року УГКЦ відновлює древню Київську митрополію й об'єднує з нею митрополію Галицьку, а Глава Церкви знову титулується «митрополитом Києво-Галицьким». Ці перші кроки Церкви, очевидно, матимуть своє продовження. Є велика надія, що українське суспільство поступово позбудеться негативних стереотипів щодо УГКЦ, свого часу насаджених конфесійно, політично та ідеологічно. Увільнення від стереотипів стане однією з найважливіших складових консолідації української нації, для існування якої в сучасному світі рідна Церква буде творчою «закваскою в тісті», «гірчичним зерном», з якого виростатиме потужне «дерево життя» народу і нації.

2 квітня 2012 р.Б.

Статтю також опубліковано на блозі ДДС на RISU.